

Hans Lithell 1937-2005

– en stor svensk forskare inom metabolism och hypertoni

Hans Lithell föddes i Örebro 1937. Han studerade medicin i Uppsala och blev legitimerad läkare 1966. Efter tjänstgöring vid medicinska kliniker i Avesta och i Uppsala förblev han Uppsala trogen. Från 1972 och fram till sin pensionering 2002 var han verksam vid geriatriska kliniken vid Kungsgårdets sjukhus och vid Samariterhemmets sjukhus.

Hans Lithell disputerade 1977 på en avhandling om lipoproteinlipas. Han blev docent i invärtesmedicin 1979 och utnämndes till professor i geriatrik och långvårdsmedicin vid Uppsala universitet 1989. Från 1989 till 1998 var han också klinikchef vid geriatriska kliniken. När Hans efter sin tid i Avesta återvände till Uppsala och Akademiska sjukhuset mötte han professor Bertil Hood, som med sitt engagemang i grundläggande metabolism, blodtrycksreglering och de stora folkhälsofrågorna fick stor betydelse för Hans Lithells senare vetenskapliga utveckling och intressen.

En stor del av Hans Lithells vetenskapliga arbete baseras på Uppsala Longitudinal Study of Adult Men (ULSAM), en studie av män i Uppsala som fyllde 50 år 1970-74. Denna unika undersökning, där samma män återundersökts vid 60, 70, 77 och senast 82 års ålder, har på ett enastående framsynt och konsekvent sätt förvaltats och utvecklats under Hans Lithells ledning.

Insulinresistens och insulinsekretion har varit en central fråga för ULSAM-studien. Inom studien har undersökts hur dessa faktorer, i samverkan med andra riskfaktorer som högt blodtryck, blodfettrubbningar och livsstilsfaktorer, kan bidra till utvecklingen av hjärtkärlsjukdom och diabetes. Ett intressant delfynd var hur 24-timmars blodtryck kan vara förhöjt och prediktera framtida kardiovaskulära händelser även hos män med normala mottagningsblodtryck.

Andra mycket uppmärksammade arbeten belyste hur blodtryckssänkande behandling kan påverka kroppens insulinkänslighet och risken att utveckla diabetes. Ytterligare ett forskningsfält handlade om hur risken för sjukdomar i vuxen ålder påverkas av den mycket tidiga utvecklingen före och kort tid efter födseln. Ett viktigt fynd var att intrauterin tillväxthämning följt av snabb tillväxt under de första levnadsåren ("catch-up growth") kom att kraftigt öka risken för hypertoni i vuxenlivet.

Till detta kom medverkan i planering samt genomförande av kliniska studier inom hypertoniområdet, i samarbete med Lennart Hansson, professor i klinisk hypertoniforskning vid samma institution. De arbetade tillsammans med SCOPE-studien (Study on COgnition and Prognosis in the Elderly) som studerade effekterna av aktiv hypertoni behandling för att förebygga kardiovaskulära händelser samt kognitiv nedgång hos äldre patienter.

Det finns idag över 140 publikationer av Hans Lithell som är indexerade under hypertoni på Medline och totalt har han publicerat mer än 350 arbeten. Detta talar för en stark forskningsinsats inom området. Ett nytt forskningsfält som Lithell kom att beröra är hur genetiska polymorfismer kan prediktera blodtryckssänkning av olika läkemedel, t.ex. klasser som påverkar på renin-angiotensin-systemet.

Hans Lithell kom att betyda mycket för utveckling av forskning kring metabolism, insulinresistens och hypertoni i vårt land. På så sätt blev han en viktig initiativtagare till nydanande forskningsprojekt samtidigt som han förde traditionen vidare från Bertil Hood gällande koppling mellan metabolism och det kardiovaskulära systemet. Hans minne kommer att leva.

Peter M Nilsson, Malmö
Thomas Kahan, Stockholm
Fredrik Nyström, Linköping
Anders Himmelmann, Göteborg
Bengt Vessby, Uppsala
Lars Lind, Uppsala